

۱۹۳۵ آغستوسى

بىرىنچى مەبلە

تۈركىيات مجموعىسى

استانبول دارالفنونى تۈركىيات استىقبوسى طرفىدىن نەشر ايدىلىمى

مدير :

كۈمبىلى زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنونىدا « تۈرك ادبىياتى تارىخى » مدرسى

استانبول — مطبعه خاسه

۱۹۳۵

عشمانی ایمر اطور القمک تشکلی مسئلہ

فرہ در بخ کپڑہ

برہ سلاو دار الفنونندہ مدرس

The Foundation of the Ottoman Empire, Oxford, 1916
عثمانی ایمپراطورلغنى تشكىلى مسئلەسى
ايدىلشدر . بواثر ، ۱۴۰۳ سنەسنە قدر اولان دور عثمانلى تاريخىك كىيونس « طرفندن مفصلاً تدقيق
ايتەمەسى حىسبە ، كيونسك طرز تەلقىسنىك سائرتارىخى ائىرلەردەدە يەولە يەلەجى تەخمىن ايدىلە يەلەر .
بوسىدىن تولايى كيونسك نظريەلەرنىك نەدرجە يە قدر طوغرو اولدىغى ونە كى اساسلە
استناد ايتدىكى تدقيق ايتىك لازم كەلەر . بوكتاب حقنە شەدى يە قدر تصادف ايتدىكىم
ايكى تنقيد [۱] پە معتدلانە يازىلشدر . « غەرمانوس » ، ائرك سىطى اولدىغى وبەض موجب
تنقيد جەتلىرى بولوندىغى سويلە مەكلەر بار ، جەدى وقىمتدار برمحصول تەبەع عدايدىور . « هوآر »
ايسە دىيورك : « اومستشرق دكلىر ، لسان مەتخەصى دە دكلىر ... فقط بوكا مەقابل مورخدر » .
بەم حكەم ايسە جوق داها غەير مساعدر . بن بواثرى ، ماھرانە ايتضاحتى ايلە وھر نوع يىكى
فكرلە يە ، كوز قاشدىرىجى فقط غايت سىطى بر تدقيق اولارق تلىق ايدىيورم ؛ چونكە ،
مەالتأسف ، ائردە كى فكرلەك يالەكز جەزئى برقىمى طوغرىدەر .

بو طرز تلیم مقاله مدہ موضوع بحث ایتدیکم مسئلہ ایچوندہ وارددر . بو مسئلہ ناک
 بعض جہتہری طوغری تدقیق ایدلمش اولقلہ برابر ، اساس اعتباریلہ خطا آلوددر . عثمانلی
 تاریخی حقندہ اثرلر نشر ایدن اکثر اوروپالی مورخلر کی «کیونس» دہ حادثاتہ اوروپائی
 مرکزدن باقیور ؛ حالبوکہ عثمانلی دولتنک تشکلی ، اصولاً ، اون اوچنچی عصرک سیاسی
 وحرثی مجادلات عظیمہ سنک نتیجی طولایسیلہ شرق تاریخی مرکز اعتبار ایدلمک صورتیلہ
 تدقیق ایدلمیدر . مستشرق عالمی ، بالخاصہ بوساحہ دہ ، موجودمنبعلردن استفادہ ایدہ بیللمکلمکز
 ایچون پک آز مساعی صرف ایتشددر ؛ فقط امید اندرم کہ بو موجود مالزمہ ایلہ مسئلہ نی

[۱] یولیوس غه‌رمانوس؛ توران مجموعه‌سی، بودا پشته ۱۹۱۸، ص ۴۹۱ و متعاقب؛ قلم‌مان هوآر، ژورنال آزاتسک، ۱۱ نجی سهری، ج ۹، ص ۳۴۵

كيونىسك شرق منبعلرى حقنەدە كى سطحى معلوماتى دولايىسىلە قاوارايە بىلدەي كىندەن داھا اساسلى صورتدە آكلایە بىلە جكز .

ارطغرل قىبىلە سنك ۴۰۰ عا ئلەدن عبارت اولدىنى حقنەدە كى بوتون ايضاحات، اك اسكى عثمانلى منبعلرنە [عاشق پاشا ، استانبول طبعى ، ص ۳ ، س ۲۰ ؛ نىرى ، ويانە يازمەسى] وىرلەن معلوماتەن چىقىور . بو كوچوك تور كىن قىبىلەسى كرك كىت و كرك كىفەت اعتبارىلە عظيم فتوحاتە و ايمپراطولق تشكىلنە كافى كلەمىە جكندە ، كىفەت ، منقرض سلچوق دولتەك بقاياسنى بلع ايدەن عثمانلىلر كىسب قوت ايدرك غصب و اخراق سياسىتى ايلە كوچوك آسيادە بىزانس ايمپراطورلغتك صوك عاجز بقىلەرىنە و بالقانەدە كى خرىستىان دولتەرە هجوم ايتدىكى صورتدە ايضاح ايدىلوردى كە ، « كيونس » دە داخل اولدىنى حالەدە ، بوتون مورخلر بويلە دوشو مىشردر . « كيونس » كوچوك آسيادە كى تورك عنصرىنك عثمانلىلر طرفەندەن بلع ايدىلەنسك قطعاً موضوع بحث اولەمىە جغنى ، چونكە سلچوق ايمپراطورلغتك انقاضەندەن و حودە كلەن دولتەك عثمانلى تحت تابعىتە كچملىرى كىفەتەك ، آنجاق عثمانلىلر كى بالقان يارم آطەسنە نامحدود بر صورتدە حاكم اولدقلىرىنى متعاقب پك بطى بر روشلە وقوعبولدىغنى ، پك طوغرو اولارق قىد ايدىور . « كيونس » عىن زمانەدە پك حقلى اولەرق ، و فتوحاتك سادە جە غصب و غارت ايتك و يا خراجە كىسمك ايچون ياپلىش تلىق اولونەمىە جغنى ، بالعكس عثمانلىلر كى ابتداد نبرى « مؤسس دولت » صفتىلە تمايز ايتدقلىرىنى ، وقوتلرلە استىحصال ايدە بىلە جكلىرى نتيجه يى دا ئما مدرك بولندقلىرىنى ، و مقصدلرىنك غصب و غارتەن زىادە ۰ ملتلىرى تحت تابعىتەلرلەنە آلق اولدىغنى سويلەيور . اونلر ، آخر بر صورتلە ھەدفلىرىنە واصل اولە بىلدەكلىرى زمان ، و سائط حرىيەتە توسلەن فارغ اولمشردر . فى الحقيە ايلك اوچ عثمانلى حكەمدارىنى ، و بالخاصە « اورخان » ايلە آنەن داھا بويوك مقياسدە اولارق « مراد » ى اك بيوك داھى رەجل دولت اولارق صايە بىلەرز ؛ عثمانلىلر كى يىكى زمانلرە قدر ھىچ بر دولت تشكىل ايدە مەدكلىرى حقنەدە آوروپالىلر طرفەندەن نىشرا يديلەن عثمانلى تارىخىنە عا ئلە اثرلر ، بلكە پك جاذب اولقلە برابر ، تماماً ياكلىشدر . « كيونس » شمدىيە قدر موجود نقتە نظرى رد ايتەكە قطعاً حقلى اولقلە برابر ، عىيا كندى ايضاحاتى تقييدە مقاومت ايدە بىلەرمى ؟ كيونسك بياناتى قىصە جە شودر : عثمان اولجە مشرك ايدى ؛ آنجاق اسلامىتى قبول ايتەكەن صوكرا كرك توركلر و كرك اسلامىتى قبول ايدەن روملر كندىسنە التحاق ايتدىلر . دىمك اوليور كە بو صورتلە تشكىل ايدەن يىكى جماعت ، مبدأ دن اعتباراً ، خالص تورك جماعتى دكادر ؛ بالعكس ، تورك وروم عنصرلرەندەن مركب بر خلىطەدر كە ،

و خلیطه نك لسانی تورکجه اولماسنه رغماً، دولت تأسیسنده اساسی رولی، کوچیه تورکره نظر آ بوشه داها صالح اولان روم عنصری ایفا ایتمیشدر. «کیونس» کوچوک آسیاده استحصال ایدیلن موفقیتلری، یکی اهتدا ایدنلرده صیق صیق تصادف ایدیلن دین غیرتی ایله ایضاح ایدیه یله جکئی ظن ایدیورکه : «عثمانک و قبیله سنک اهتداسی عثمانلی ملتی طوغوردی و یکی دین اونلره حق حیات و یردی» دیور. تقریباً اللی سنه دنبری پدری ایله برابر قومشوریلله حال صلح و استراحتده کوچیه لکله یاشایان عثمانک بردزیه بوحرکته تماماً مخالف اوله رق حال فعالیتیه کچمه سی، «کیونس» بواهدتا کیفیتی ایله علاقه دار کوروور؛ عثمانک آدم لری میسیونر روحی طاشیورلر، ویا لکنز یکی اهتدا ایدنلرده کورولدیکی اوزره، باشته لری اهتدا ایتدیرمک آرزو ایدیورلردی. بویکی ملت، گه وشه مش برمدیتی سیلوب سوپورهن بر آسیا عرقی دکلدی؛ چوق اول بوحوالیده یرلشمش عنصرلرک قایتاشمه ستدن حصوله کان بز جنسدى .

بو یوک آوروپا ساخه سنک تحت تابعیتیه آلتماسی خصوصنده «کیونس» دین غیرتی آرتق کافی کورمه یور؛ و آوروپاده کی مطفریاتی «برنجی مراده ک شیطانی و دایانه محصول فکریسی اولان» یگیجری ده وشیرمه سی، ایله ایضاح ایدیور. فکرنجه، «تراکیا» و «ماکه دونیا» ده کی خریستان ساحه سنک عادتا قتوره دوچار ایدیلک صورتیه، عین زمانده عثمانلی دولته مأمور و عسکر اولارق اک قیمتدار مالزیه بخش ایدیله سی بوسایه ده ممکن اولمشدرکه، نتیجه ده، خریستیانلر، اوغوللرندن محروم اولق تهلکک سینه معروض قالمق ایچون، کندی آرزولریله اسلامیتی قبول ایتمشدر .

کیونسک نظریه سی خلاصهً بودر . شیمدی دلیللرنی تدتیق ایدلم :

عثمانک منسوب اولدیغی تورک قبیله - نك هنوز اسلامیتی قبول ایتمه دیکی حقنده کی تلقیسی ایچون، شبهه سز اهمیتدن عاری اولان برفاق مؤخر آوروپا دلیللرندن صرف نظر ایدیلیرسه، «کیونس» طوغریدن طوغری به هیچ برذلیل اراءه ایدمه یور. طرفدن نشر ایدلیدیکی ایچون نسخهلرنی هرکسک قولایجه آلدیه ایدیه یله جکی اک اسکی عثمانلی تاریخلرنده بالخاصه اشارت ایدلیدیکنه نظر آ - عجیب حقی اوله رقی؟ - غوزلرک و قتیله صاحب اعتقاد اولدقلری «حضرت رسالته اعتقادلری واردی، [۱۹۲۲ بره سلاو، مؤلفی مجهول تواریخ آل عثمان، ص ۴ و ۱۱ و ۲۷] عباره سیله تعین ایتمشدر . ۲۵ نجی صحیفه ده سوریه لی تورکملرک

كەۋشەك مسلمانلغىدىن نەتىجە چىقارمەسى دە ، بونلرڭ عثمانلىلار ايله علاقهسى مجهول اولدىغى
ايچون، برشى افادە ايتىز . مؤلفك اساس دليلىرى، عثمانلى مورخلىرىنىڭ ايىكى فقرەسى دركە،
« كيونس » بونلردە اهتدايە عاڭد بركرامت كوزويور . بودليلىلر ايىكى رۇيادىن چىقيور :

۱ - عثمان وقتىلە بر كىجەيى صوفى بر مسلمانك اقامتكاھندە كچىردى . ياتىغە كىتمەدن
اول خانە صاحى آلندە بر كىتاب اولدىغى حالەدە اوپەيە كىرەك كىتابى بر رافك اوستىنە قويدى .
عثمان بونك ناصل بر كىتاب اولدىغى صورىنجە، قران كرىم اولدىغى جوابى آلدى . مندرجاتى
حقندە كى سۇالە ايسە، پىغمبر دىشان محمد واسطەسىلە دنيايە كوندريلىش اولان كلام اللەيى احتوا
ايتىدىكى بيان ايدىلدى . عثمان كىتابى آلير وبوتون كىجە قائماً قرائت ايدر . ايرتىسى صباح
يىتاب بر حالەدە اوقويە طائىجە، رۇياسندە بر ملك كورونەرك دركە: « كلام ازلىي بودرجە
تقدیس و تجیل ايتىدىكى كىدن طولايى چوققۇر كى و طورونلرڭ نىسلا بعدنسل تقدیس ايدىلسىن! » .

۲ - عثمان، صوفى شىخ ادەبالىنىڭ كرىمەنىڭ دست ازدواجىنە طالب اولدى؛ فقط
شىخ، قىزى عثمانە ويرمىكەن استىنكاف ايتىدى . بركون عثمان، ادەبالىنىڭ اوندە اوقۇدە ايكن
بررۇيا كوردى : ادەبالىنىڭ كوكسىندىن بر آي چىقەرق عثمانك كوكسىنە كىرىيور ؛ بونك
اوزرىنە كوكسىندىن بر آغاچ يوكسەلەرك كوكسەسى بوتون كائىناتى اورتيور ؛ وبوسايەنىڭ
آلتىندە هرشى نشو ونما بوليور، تىزى ايدىيور . « ادەبالى » رۇيائى تفسىرايدرك عثمانك بركون
پادشاھ اولەجىنى سويليور و اوكا كرىمەنى زوجه اولەرق ويرىيور .

ايشتە « كيونس » بناسى بوضيف تىل اوزرىنە قورمقەدەر .

تارىخى تىرتىب ايچون بوكى رۇيالرك استىعمالى حد ذاتىدە فوق العادە بر جىسارەتە دلالت ايدر .
مع هذا غنىمە، آيرىجەدە، يكدىكرىندىن فرقىلدر . بالادە كى ايضاحات، اك اسكى تارىخلرك
ويردىكى ايضاحاتك اك قىصەسىدر . ايكىنچى رۇيا ايسە اولدۇجە توسيع ايدىلىشىدر . فقط
اك اسكى تارىخلردە يك مهم انحرافلر موجوددر . بعض تارىخلردە رۇيا عثمانە دكل، ارطغرلە
عطف ايدىلىكەدەر . يالكنز ايكىنچى رۇيا، نشر ايتىدىكم آنونىم توارىخ آل عثمان ايله عاشق
پاشا (استانبول طبعى) و نشرىدە موجوددر . رۇيانك برنجى شكىلى يالكنز « نشرى » ايله
« عالى » دە موجوددر . بونى نظر اعتبارە آلماسەق يىلە، بوشكلرك هېچ برىسندە اهتدايە عاڭد
برشى كورەمەيز . بلكە، بسىط شرائط حياتيەيى حائز بر محيطدن يوكسەلىش اولان عثمانك
سالەسەنە ، كوچوك آسبادە كى دىكر تورك قىلەلرى اوزرىنە ھەكمونىياسى قورمق ايچون

الهي بر مشروعت و یرمك آرزوسنى كوره بیلیرز. فقط برنجی شكل، صوك فقره سنك ده دلاتيله ثابت اولدینی وجهله، يالكز بونی افاده ایتك ایسته مکده در. بدایتده عثمانك قرأنی طانیه میس کندی سنك هنوز مشرك اولدیغنی ارايه ایدیور سه ده، رؤیانك مابعدی عثمانك عربجه اوقویه بیلدیکی ظننی و یربورکه، بوتماميله غیرممکندر. عثمان اوقومق یازمق بیلمز دی [عاشق پاشا، استانبول طبعی، مطبعة عامره، ص ۷، س ۳-۴]. عثمانك ایلك دفعه اسلامیتی قبول ایتدیکی، بالخاصه پدري ایله سائر اقباسنك حائر اولدقلری تورك اسملری ایله محاط اولدینی حالده کندی سنك اسلام اسمنی طاشیمه سی طولایسیله، اولجدهم ادعا ایدیلشیدی. فقط ظن ایدرسه م طوغرو اولمایه رق! زیرا تورك اسمی كرك عثمانلی حکمدارلرینه و كرك سائرلرینه پك چوق صکره لر ی وریلشدر. اگر «عثمان» اهتدا اثناسنده اسمنی دکیشدیرمشن اولسه یدی، طرفدارلرنده ده عینی کیفیتك وقوع بولماسی ایجاب ایده چکی فرض اولونه بیلیردی؛ و یاخود، پدري نك اولجه اهتدا ایدره ك بالاخره اوغلنه تورك اسمی ویردیکی قبول ایديله جکدی که، بوتقدیرده ایسه عثمانك تکرار تورك اسمی طاشیماسی غریب اولوردی. اولدن پك مرغوب اولمایان «عثمان» اسمنك بالخاصه انتخاب ایدیلیشی ده شایان دقتدر. عییا «عثمان» تورکجه بر اسمك ومثلا «آزمان» ك اسلاملشمش شكلی میدر؟ بو «آزمان» اسمنی «اورخون کتابة لر ی» نده «كول تکی ن» ك آتنك اسمی اوله رق طانیورز [رادلوف، لغت، ج ۱، ص ۵۸۱ - ۵۸۲ آزمان، ازبان کله لرینه باقیکنز]. شوراسی ده شایان دقتدر که عثمان، «ابن بطوطه» [۱] ایله «ابن خلدون» ده و مؤخر نظر یه لرك تحت تأثیرنده قالمه مش اولان ك اسکی اثرلرده «عثمانجق» تسمیه اولنور. عثمانجق اسمنك، «هوآر» ك شبهه سز تلقی ایتدیکی وجهله، اوچنچی خلیفه دن بزم عثمانی تفریق ایچون ویرلش اولماسی بالطبع شایان قبول دکلدر. «عثمانجق» اسمی برای محبت ویرلش بر اسم اولوب، احتمالکه مجاهده آرقاداشلری طرفندن مؤسس سلطنته ابراز ایدیلن حرمتی ارايه ایتکده در. اوروپا اثرلرنده Ottomanzich شکلنده یازیلان قلعه یه عثمانه اضافتله «عثمانجق» تسمیه اولنور که، عثمانك zich اسمنده بر چوبانك اوغلی اولدینی حقنده آوروپا اثرلرنده کوریلن معلومات، ظن ایدرسه م، بوصورتله ایضاح ایدلکده در. دوساسی نك «zich = شیخ» ایضاحی موضوع بحث بيله اوله ماز. اوزمانکی املا ده z، «g» رینه استعمال اولونیوردی. بوندن طولانی پدر کله سی حق لاقه سی ایله تشکیل ایدلشدر.

[۱] بطوطه کله سنك تلفظی ایچون باقیکنز: اسلام مجموعه سی، ۴، ص ۴۳۳؛ شرق جمعی

عثمانك منسوب اولدىنى قىيله نك اولجه اسلامىتى قبول ايتمه دىكى مسئلهسى، فكرمجه، المزمده كى منبعلره نظر آ قطعتله تقرر ايتدرييله مز. كوچوك آسيابه كان تورك قىيله لر ينك اسلام اولدقلى وعجم اهالى ايله مشتركاً اوزون مدت ياشادقلى ايچون هر نه ده اولسه بدرجه يه قدر اسلام حرشه مالكىتلىر شهبه سزدر. اوله بيليركه بالخاصه عثمانك منسوب اولدىنى قىيله اوزمان هنوز اسلامىتى قبول ايتمه مش اولسون؛ فقط بن بونى حقيقته قريب عد ايتيورم. هر حاله يوقاريدمه تفصيل ايديلن هرايكى رۇياشكلى ده بونك لهنه دليل اولاماز. «ابن بطوطه» نك اثرندن آكلايورزكه، اسلاميت «اورخان» ك زماننده بوحواليدمه پك كوكلشمش بولونيوردى كه، بوكوكلشمه نك برنسل ظرفنده استحصال ايديله سى ايسه پك حقيقته يقين برشى دكلدر. شهبه يوقكه اسلاميت كوچه لر آراسنده شهرليردن داها مساعد بر انكشافه مظهر اوليوردى. نته كيم بوكون كوچوك آسياده كى يوزوكلرله توركنلرده بو حال واقع در. فقط قازيلرينك چارشاف طاشيادقلىرندن وساثره دن طولايى، بالخاصه توركنلر، مسلمان عد ايدلمه دكلرى زمان پك زياده حدته نيرلر؛ بوندن طولايى، ظن ايدرسيم، او زمانكى توركنلرى ده مشرك عد ايتك طوغرو دكلدر.

كيونسك مهتدى روم اهالى يه اسناد ايتدىكى رولى پك قبول ايدمه ميه جكم. شوراسى محقق دركه اهتدا كىفتى پك واسع مقياسده اولمشدر؛ فقط بو مهتدىلر ك زياده حائز اهميت بر عنصر اولدقلىنى و مسئله نك يكي اهتدا ايدنلر ك غيرت دينه سييله ايضاح ايدملك صورتيله حل ايديله سنى، عينيله، اسلاميتك بالقان ياريم آطه سنه دخولنك «يكىچرى ده وشيرمه لرى» ايله ايضاح ايديله سى كى، ياكليش عدايديورم. بوبانده آشاغيده داها واضح ايضاحات ويره جكم. او حاله معماني ناصل حل ايتمه ليدر؟.

فكرمجه، اول امده عثمانك قىيله سنك درت يوز عائله دن عبارت اولدىنى حقنده كى بياناته پك فضله اهميت ويريلىشدر. بوكون آناطوليدمه بر كويك نه قدر سكه نسى اولدىنى صورولورسه، دائماً «درت بش يوز او وار» جوابى آلىنير. بوجواب، اكثريتله، سكه نك مقدار حقيقى بيلنمه دىكى ايچون تام وقطى رقى افاده ايتمه مكده در. بونك معناسى «پك او قدر چوق دكل» ديمكدر. بوندن طولايى، يوقارىكى افاده دن، عثمانك قىيله سنك فضله عائله دن مركب اولمادىنى معناسى چيقارملىدر. بوندن ماعدا، بوقيله نك بوحواليدمه بولونان يكانه تورك

قىيەسىنى اولدىغىنى فرض و قبول ايتىمكەدە خطا ايدىلىشىدۇ. ھەنە قدر مستشرق عالمى بوتون بومسئەلەرك حلى ايجون ھەنوز مبادىدە بولونمقەدە ايسەدە، شوراسى قىيەتە سويلەنە بىلەر كە، عثمانىك قىيەلەسنىك ايلك دفعە داخل اولدىغىنى حوالى دىخى داھا اولدىن توركلشمش ايدى؛ اورادە اولجە يرلشمش اولان تورك عنصرلرى «يېتېنيا» و «مىسيا» روملرى ەلپنە وقوعبولان محاربەدە التحاق ايتىلىشىدۇر. «كوپرىلى زادە» نك [۱] نك تدقيقاتىدىن بىلدىكمىزە كورە، اون ايكىنچى و اون اوچىنچى عنصرلەردە مختلف زمرەلەرە منسوب ماوراءالنهر درويشلىرىنىڭ آناتولىيە تهاجى واقع اولمشىدى. تىمادى ايدىن سىياسى مجادلەلەر، بالخاصە موغوللار ك دەشت سالدېنى دورەدە، بوتخىرىياتە فاعل اولار ق دكل متضرر اولار ق اشتراك ايتىش اولان خەلق ك كافەسىندە بو طالمك مد و جندىر وقايعىدىن قورتىلەر ق مىستىك عالمە فرار ايتىم تحسىرىنى اوياندېرمەك پك مساعدى .

برچوق مسلمان طائفەلەرنەدە بالتعقيب مشاهدە ايتدىكمىز و جەھلە، اخى جماعتلىرى پك چوق سەنلەرمىتواضع و سىسسىز برحيات كچىردىكەن صكرە، سىياسى قدرت و استعدادە مال ك رىئىسلىرى طرفدىن مەيىچ سوزلر ايلە حال فەالىتە كىتىلش، و صوفى اخى جماعتىدىن يىكى بر دولت قورەجى مضبوط و منتظم بر اوردو وجودە ككش در. بوخصوصە ك يىكى اولەر ق «مەدى» مثالنە مال كىز. عثمان ايجون دە عىنى شرايطك موجود اولوب اولمىدىنى برمسئەلەدر. فى الحقيقە بو دىنى زمرەلەرك «عثمانلى» دولتىنىڭ تشكىلىدە حائز اهميت اولوب اولمادىنى موضوعنە آز چوق تىماس ايدىلىشىدۇر. «ھوآر» يوقارىدە بحث ايدىلەن مقالەسىندە دىيور كە: [ص ۳۴۹] «موسىو كىيونسك يىكى تىبەتلىدە كوكەدە براقلەش اولان نەقە دقتلە تدقيق ايدىلمەك كسب لياقت ايدىن بر نەقە، يىكى دولتىنىڭ تشكىلىدە درويشلىرىك رولى مسئلەسىدۇر. زىرا شىخ ادەبالى ايلە حاجى بكتاشدىن بزمە حكايە ايدىلەن شىلرى كاملاً وقصدآ بر طرفە براقسەق بىلە، غىرقابل اعتراض شهادتەرە استنادآ، كوچوك آسيانك اون دردىنچى عنصرە طرق دىنە ارابنە آچىق اولدىغىنى تصديق ايتىمك مجبور يىتىدە بىز. «ابن بطوطە» كوچوك آسيادە تور كىلەرك ساكن اولدىغىنى بوتون ساحەلەردە، بوتون ايلاتلەردە، بوتون شەرلەردە و بوتون كوچوك قىسبەلەردە اعضاسى موجود اولان «اخى» جماعتلىرىدىن بحث ايدىر كىن [ابن بطوطە سياحتنامەسى، ج ۲، ص ۲۶۰] بزمە بوخصوصە جانلى برلوحە چىزىيور؛ «ابن بطوطە» اخىلەرك اجنىلەرە پك زىيادە ايتىمك ايتىدۇر كىنى، اونلەرە

[۱] تورك ادبىياتىدە ايلك متصوفلەر، كوپرىلى زادە محمد فؤاد، استانبول ۱۹۱۹

ييهك تدارك ايتك خصوصنده استعجال ايتدكرى، واونلرك احتياجلرىنى تظمينه ساعى اولدقرى، الخ بيان ايدور. پدرى بهاءالدين ولدطرفندن «بلخ» دن كتيپلش اولان «جلالالدين رومى»، ابن بطوطه نك تعريفاتى دوغروذن دوغرويه قونيه ده كى اساس طريقتدن حاصل اولان طريقتلره تطابق ايتمه سهيله، بو پر شوق تصوف محيطنده مولوى درويشلىرىنى طوپلامق خصوصنده مشكلاته معروض قالماش در. روم سلچوقيلرىنك بودرويشلىرى حمايه ايتملرى، كندىلرينه تابع مسلمان اهالى اوزرنده نفوذلىرى ادا مه خصوصنده كى سياسى خدمتلىرى طولايسيله در. عثمانلى عائله سى ده، باشلانغچدن برى، يكيچرى اوجاغنى حاجى بكتاشك حمايه سنه وضع ايتمكله، سلچوقيلرى تقليد دن باشقه برشى يامامش در؛ حتى بوكون بيله عثمانلى حكمدارىنك اجلاس مراسمنده، تقليد سيفك عائله مولويه احفادن دن چلي طرفندن اجرا ايديله سى، او مقصده در الخ...». عثمانلى دولتك حين تأسسنده مولويلرك بر رول ايفا ايتدكرى حقنده كى «هوار» ك بوتلقيسى اثباته مدار اولاجق باشقا هيچ بر دليلمز موجود دكلدر. بالعكس، صوك زمانلره قدر، عثمانلى خاندانيله چلي آراسنده بر درجه رقابت موجود اولديغنه دائر برظن موجود در.

«كوپرىلى زاده» بالاده ذ كرايدىلن اثرنده، عثمانلىلرك اينك محاربه لرنده كى اخىلردن بحث ايتش [ص ۲۳۷ و ۲۴۰]، فقط اخىلرك حروفى و بكتاشيلر ايله برابر اسلاميتدن خروجلرى قبول ايدرك باطنيه دن اولدقرىنى سويله ديكي ايچين مسئله يى تعقيب ايتمه مشدر. بن بومسئله يى هر ايكي عالم دن آيرى اولارق تدقيق ايتدم. اخى زمره سنك، عثمانلى حكمدارلرينك قدرتلىرىنى تأسيس ايچون استعمال ايتدكرى بر جماعت اولدينى حقنده دلائل سردايدمه جكمى ظن ايتكمده يم. فقط اول امرده تقديماً بعض ملاحظاته بولونمق ايسترم.

«اخىلر تشكىلاتى» حقنده باشليجه اثر «هرمان تورنينغ» ك [Beiträge zur Kenntnis des islamischen Verenswesens برلين، ۱۹۱۳] نام كتابيدر. كوپرىلى زاده بو اثرله اساسلى صورتده مشغول اولمش در. «فؤاد بك» آريجه بر چوق يكي شيلردن ده بحث ايدور؛ مثلاً (ص ۲۴۱، نوطه ۱) ده بر توركك خصوصى بر كتيبخانه سننده بولنان و ابن بطوطه دن اول يازيلدينى جهته بوزمره نك ك اسكى بر كتابى اولان «يحيى ابن الخليل بن الجوبان اليحيى فتي البرغازى» نام ذاتك فوتنامه سنك موجود بر نسخه سندن بحث ايدور. ظن ايدرسه م «كوپرىلى زاده» نك خطاسى بوزمره يى ديكر بر چوق زمره لر ايله قاريشديره رق اولنرى سنى عد ايتمه مهنده در.

زىمىنچىچون اساسىي مەنبە، «اوزخان» زىمىنچىچون كۈچۈك ئاسىيىي زىيارەت ئىدەرك بروسەدە مەشھۇرلىق تەزىنە قەلەمىش اولان «ابن بطوطە» نىڭ كىتابىدۇر. بىن تەرىپى بىر مەشھۇر سەپەرنامە بىر دىنىي مەلۇمات، بىز ئىچۈن پەقەت قىممەتلىك. سەپەرنامە سىڭىن چىن قەلەمىش «اخىلەك ويا قىيان» نىڭ مەھىتى شايان خەت بىر مەلۇمات بىلەن مەيدانە چىقار. خەلى مەتەب بىر سىيى اولان سىيى، بۇ ئادەم خەتتە سەراپا مەدھ و سەتەشە بولۇنىور. فى الحەقىقە، اخىلەك ابن بطوطە بىر اغفال ئىدەرك رافىيەلىكەرنى كەم و اخفەيە مەفۇق اولەلەرى پەقەت زىيادە شايان تەجەب اولوردى .

واقەا كۈپرىلى زادە (ج ۲۲۴، نۇپە ۱) ئانا تولىنىڭ سەنىلىكى خەتتە «ابن بطوطە» نىڭ تەلەپسەنك ، مەلەكەت لىسانىي بىلەمەدىكى ئىچىن تولىغەرى اولەمە جەننى سۈيلىور. فەقەت «تورىنىنغ» (ج ۶۱، نۇپە ۱۵)، تورك قەتەنامەلەندە ئىلەك اوچ خەلىفەنىڭ باخسە مەھم بىر رول ئىفە ئىتەكەرنى ، غەربچە قەتەنامەلەندە ئىسە بولەككە هەيچە ذەكر ئىدەمەدىكى سۈيلىور . بىنە غەن ئارەب (ج ۲۱۲) «نەبە» ذەن بىت ئىدەلەرك بوزمەرك «قەتە» يە وقەرمەنلەقەلە علاقەسى اولان ھەشەتە تەسكە چالەشەقەلەرى ئىضاح ئىدەلەور. ظەن ئىدەرك كەك تولىغەرى كەفەت، كۈچۈك ئىسەدەكى زەمەرك، اساس غەتەرىلە سەنى المەذەب اولمەلەردىر [۱]. فەقەت بولەلە مەيەندە بىغۇ شەيى غەنەرلەدە مەجۇد ئىدى .

«دەنى»، ژورنال آزياتىك [سەرى ۱۱، ج ۱۱، ۱۹۲۰، ص ۱۸۲] دە نەشر ئىتەدىكى اوفق مەقالەسەندە بوزمەرك ئىكەن بىر ئىمۇلۇزىسەنن بىت ئىدەوركە ، پەقەت مەھمەد . ژورنال آزياتىكى بۇ كۈن ھەرىدە بولۇق مەكەن اولمەدەنى ئىچۈن مەتنى اقەباس ئىدەورم : « قەتە شووالە ھەسك سەجەنەك ھەيەت مەجۇعەسەنى ارئە ئىدەركە، كەنچە آدمى، «قەنى» بۇ تەمىز ئىدەرك بۇكە بروجە آتى مۇسەلەرك فەكر مەغۇبەسەنى خەلەسە ئىتەكەدە ئىدى : (۱) مەسلەمەن قەرمەنلەنى (۲) دىنى تەرىقتەلر ، (۳) اصناف جەمەتى . كۈچۈك ئاسىيانك تورك و توركەنلەرى آراسەندە پەقەت زىيادە ئەنئەنە ئىتەش اولان قەيان دەرۋىشلەكى بۇ مەنطەقەدە اخى دەرۋىشلەكى نەمى آلتەندە سەياسە بىر تەغۇنى مەھەتتى ئالەشەدە . بۇكە، غەلىجەناب ، قەرمەنەنە مەغەلەبەنە كەن توركەكە «آقى» كەلەسەنى تەمىل ئىدەرك، و مەمۇمەتە ظەن اولندەنى كەن غەربچە اخى : قەردەشە مەغەسەلە علاقەدە دەرەكەلەردە . [باقكەز : رادلوف ، لەتە كەتەبى ، ج ۱، ص ۱۵۴، ۱۷۷ كەلەسى] غەيە دەنى خەلەمەيدەرك؟ بىن بولەندەن امەن دەكەل [باقكەز : تورىنىنغ، ۱۲۹، اخوۋە كەلەسى. كەسكى قەتەنامەنىڭ ۱۶۰۰]

[۱] ئولەدەكە، اسلامىتەدە شەيەلىكەك ئەنئەنەرى ، دەرىپەلام ، ج ۱۳، ص ۷۰ و مەتەقەبى

نشرىن اول [«بىبليوتەك ناسيونال» دە بولوندىغى حقنەدىكى «دەنى» نك افادەسى «كۆپ يىلى زادە» نك يوقارىكى افادەسىلە [ص ۲۴۰] توافىق ايتيور .

بوندىن باشقە آيرىجە «فتوہ» حقنەدە شو مقالەلرە مراجعتى توصىيە ايدىرم: [ريخاردهارتمان، شرق جمعيتى مجموعەسى، ج ۷۲، ص ۱۹۳؛ ريتتەر، اسلام مجموعەسى، ج ۱۰، ص ۲۴۴؛ پول قالە Paul Kahle، عين اثر، ج ۶، ص ۱۴۹؛ و Van Arendonk، اسلام آنسېقلوپەدىيىسى، فتوہ گلەسى].

اولجەدە سويلندىكى كې عثمانك مخيطنەدە بر جوق اخير ذكر ايدىلمىكەندە . بوماندە اخى شمس الدين، «اخى حسن آل» — كە هامر، ج ۱، ص ۷۷ و ۱۱۵، برنجى طبع-ياخود - ص ۸۶ و ۱۹۳، ايكنجى طبع دە مذكوردر - بونلردن برنجىسى هامردە أدە بالىنك برادرى، ايكنجىسى ص ۷۷ دە ادە بالىنك يىكنى، ص ۱۱۵ دە ايسە ادە بالىنك قانن برادرى اولەرق كوسترلىش در. هامر «ص ۷۷» دە ادريسە و «ص ۱۱۵» دە نشرى يە استناد ايديور. هامردن نقللاً نشرىنك فقرەسى بروجە آتيدىر: «وآندە برعزىز واردى اكا شيخ محمود ديرلردى . انكلە ادە بالى ديدىكلرى عزىزك بربرادرى وارايدى اخى شمس الدين درلردى انك اوغلى اخى حسنى اورخان اتاسندن استىب عثمان دىخى ويرب بلسنجه كوندردى» .

دىمك اوليور كە «نشرى» دەدە اخى حسن ادە بالىنك يىكنى اولوب قانن برادرى دىكلدر. عاشق پاشا زادە (استانبول طبعى، ص ۲۷، س ۱۷) دە بوخصوصە عائد عبارە تحريف ايدىلىشدر . (بوكرە) دن (دېلەدى) يە قدر اولان قىسم «درەسەن» يازمەسەندە شويەلەدر: «وبر عزىز واردى اكا شيخ محمود ديرلردى انى وهم ادە بالى نك قىرداشى اوغلى اخى حسنى بىلە دېلەدى»؛ اوپصالا يازمەسەندە ايسە: «شيخ محمود درلردى انى وهم ادە بالىنك قىرداشى اوغلى اخى حسنى بلەدلى» . اخى حسن بعدە «عاشق پاشا زادە» تارىخندە (ص ۲۹، س ۲۲) ايلە نشرىنك بوخصوصە عائد فقرەسەندە آيرىجە ذكر اولغىش در .

بوفقرە، طرفەدن نشر ايدىلن «آتونيم» تواريخ آل عثمان» دە موجود دىكلدر؛ شمس الدين دن ايسە اساساً هيچ بحث يوق در [۱] . بوكا مقابل (ص ۷، س ۱۲) دە «يراريكت» يعنى «فتى» حسن الپ-كە عاشق پاشا، استانبول طبعى، ص ۲۰، س ۱۹ دەدە مذكوردر-دن بحث اولتيور كە- درسدن، اوپصالا مەتلارندە «على يە»، يرينە «الپ» او قونملىدر -، بو

[۱] ابن بطوطە، ج ۲، ص ۳۱۸ دەدە بر «اخى شمس الدين» دن بحث واردىر .

حسن الب، شېھىزىن عىن ذاتىرى . نىشر ايتىدىكىم ائردە « سەلىمان شاھ بىلە » سوزى، باشقىە بر شەخسىتە ئاۋد اولسە بىلە غىر ئىكەندىر . چۈنكىە حسن آلېك بو تەقدىردە يوز ياشىندە اولمىسى لازم كلىر : هر حالە شمس الدىن ايله اوغلى اخىلكە منسوب اولدۇقلىرى تەقدىردە، ادەبالىنىك دە عىنىز مەرىپە منسوبىتى ئىكەندىر؛ دامادى عثمان ايجۈن دە عىنىشى قبول ايدىلەبىلىر . عاشق پاشانىك (استانبول طبعى، ص ۶) ادەبالىيە دائىرەكايە ايتىدىكىنە باقىلىرسە، مشارالېك اخى اولدىنى حقندەكى تىلقى پك موافق دوشمىكەدەر : « بردرويش ايدى فقط درويشلك باطنندە ايدى صاحب چراغدى دائىم مسافر خانەسى خالى اولمازدى » . Notices et Extraits, XIII, 349 دە، كوچوك بردولتك مؤسسى اولەرقۇ كرايدىلن «طورغودەك»، كذاك بردرويش اولوب ادەبالىنىك مەرىدى اولدىنى حقندە عاشق پاشادە [استانبول طبعى ص ۶ و ۷] تصادف ايدىلن «طورغودە» اولدىنى شېھىزىن دەركە بو كىفیت پك مەھمۇد [آرىيچە، نىشر ايتىدىكىم آنونىم اثرە باقىكز، ص ۷، س ۱۵] . عاشق پاشا [استانبول طبعى، ص ۴، س ۴ و ۵] بالا آخرە « خىرالدىن پاشا » اولان قرە خلىك، ادەبالىنىك منسوبىنى ميانندە بولندىغى و بىنا ئەلە خايرىدن اولماسى اىجاب ايدەجىكى سويليوركە، بو افادە پك قىمتداردر .

قىد ايدەجىك شو خصوص دە شايان دقتىر : عثمان حكومتە ئاۋد بزجە مثبت پك آرز وقايع ايجىندە [نىشر ايتىدىكىم آنونىم اثر، ص ۶، س ۸] عثمانك اطرافندە چويك كىنجارك طوپلاندىنى و كىندىسى ايله برلىككە سفرە چىقدۇقلىرى حقندە قىودە تصادف ايدىلىككەدەر . چاپۇچلىق غايەسىلە اجرا ايدىلن بونوع سفرلرە اختيارلارك اشتراك ايتىوب كىنجارك داخل اولەجنى پك طبعى اولدىغىندىن، بو مطالعەك اهمىتى يوقدر . حالبوكة بز « چويك كىنج آدملىر » تەبىرىدن « فتیان » معناسى چىقارارسەق، عبارە اوزمان كىسب اهمىت ايتىش اولور . يول آرقاداشلارنىە وىزىلان « يولداش » عنوانى مناسبتىلە اخىلك تشكىلاتى رىئىسە « يول آتاسى » واعضاسە « يول قردهشى » تەسمىە ايدىلىكىنى درخاطر ايتىلىر .

عثمانك زمانە ئاۋد اولارق باشقىجە بردلىل سىردايدىلەنر . حالبوكة « اورخان » دورىنە ئاۋد بروجە آتى دلائل دە بولونەبىلىر :

اخىلكە منسوب اعضا معین بر سرپوش كىرلر . ابن بطوطه « ج ۲، ص ۲۶۴ » [۸]

[۱] وعلى رؤسهم قلائس بيض من الصوف باعلى كل قلنسوة قطعة موصولة بها في طول ذراع وعرض اصبعين فاذا استقر بهم المجلس تزع كل واحد منهم قلنسوته ووضعهما بين يديه وتبقى على رأسه قلنسوة اخرى من الزردخاني وسواء حسنة المنظر .

بو سرپوشی بیاض یو کدن معمول یو کسك برقلنسوه اولمق اوزره تعریف ایدیور : بونك اوجنده برارشون اوزونلغنده وایکی پارمق کنیشلککنده بر بز پارچهسی دیکیلایمش؛ طعام اثناسنده بوسرپوشی چیقاریرلر، یرینه باشقه بوسرپوش کیرلر ایمش. بوسرپوشی یکیکچریلرده طاشیرلردی [باقکنز: یاقوب، تورکیشه بیبلوتهك، ج ۹، ص ۴ و ۵ آراسنده کی رسم؛ عین مؤلفك «بکتاشیه» عنوانلی اثری، باویرافن آقاده میسی رسالهسی، XXIV، مونیخ ۱۹۰۹، ص ۲۱ و ۲۲]. شرقده مختلف زمره لرده سرپوشه ویریلن اهمیتیه قارشلی، بوراده کور برتصادفك اجرای تاثیر ایتش اولماسی امکان خارچنده در. بوسرپوش مسئله سندن ماعدا داها برحوق خصوصالرده یکیکچریلر ایله اخیرلر آراسنده مشابتهلر بولوندیغندن یکدیکرلر یله مناسبتدار اولملری ایجاب ایدر. قیصه بیچاق، بانطالون [شورتس، پروسیه سالنامهسی، ج ۱۱۲، ص ۴۶۳] بکارلری وسارته کی خصوصاتی بومیانده صایه بیلیرز. یکیکچریلک آنجاق «مراد» طرفندن تاسیس ایدلمش اولوب بکتاشیلر ایله علاقه دار عد ایدلمکده اولدیغندن، اخیلک ایله مناسباتی نه صورتله قابل ایضاحدر. اکر بکتاشی سرپوشی طاشیسه لردي، بو، نفس الامرده داها زیاده موافق اولوردی.

بو خصوصده اسکی عثمانلی منبعلری تدقیق ایدلم. عاشق پاشازاده (استانبول طبعی، ص ۳۹، س ۱۷) شویله دیور: «اورخان غازییه قرداشی علی الدین پاشه ایدر خاتم احمدلله کم سنی پادشاه کورددم امدی سنك دخی بر لوك [۱] لشكرك یوماً فیوماً زیاده اولسه كرك درامدی سنك دخی عسکرکه [۲] بر نشان قومك [۳] غیری عسکرکه اولماسون دیدی [۴] اورخان غازی ایدر قرداش هرنگم سن ادرسن [۵] بن آتی قبول ایدرین ددی امدی اطرافده غی بکلرك برکری قزیلدر سنك آغ اولسون ددی بلاجکده آق بورك دزدلر اورخان غازی کیدی و جمیع توابعی بله کیدی لر اورخان لشکرین زیاده اتمك دلدی کم اول ولایتدن اولاقردشی ایدر انی قاضیلره دانشدر و اول زمانده چندرلو قرجه خلیل بلاجك قاضی اولمشیدی و هم اده بالینك دخی قومیدی [۶] اوکا طانشدی الدن یایه چقرددی چقر قاضیه رشوت ایتدی کم بنی یایه یزدرك ددی و هم انلرده اق برك کیردیر».

[۱] درسدن یازمهسی : برون یمنی اخردارزده اولوب .

[۲] اوپصالا یازمهسی : عسکرکدر .

[۳] درسدن : قریه سن کم .

[۴] اوپصالا : محرف .

[۵] درسدن : ایدرسك .

[۶] درسدن : خصمی ایدی .

«نشری» ده ، بعض انحرافلردن صرف نظر ایدیلیرسه ، همان عیندر . نشر ایدیلدیکم . تاریخ آل عثمان ده پک قیصه و خطالی در . بوکا عاشق پاشا زاده دن [استانبول طبعی ، ص ۴۰ ، س ۱۰ و متعاقب] آتیده کی فقره یی علاوه ایدورم که ، تدقیقاتی تعمیق ایچون یک مهمدر : « و داخی بورمه دلبد اورخان زمانده تصنیف اولندی بکیرک کم بورمه دلبندی اولسه تعیب ادرلردیکم دیوانه کلدک قانی بورمه دلبندک درلردی دیوانده برمه دلبند کیرلردی قاجانکم سفره کیتسهر بورک کیرلردی و برکک التنه شوکله [۱] کیرلردی سؤال شوکله ندر جواب شوکله بر تقیه درکه اوکی قصه اردی اوزون اچنه دری قیرلردی . »

«نشری» ده همان عیندر ، نشر ایتدیکم تاریخده بو فقره موجود دکلدی . بتون بو معلومات ، آرتق طبیعتیه ، حقیقی شرائطی معلوم اولمایان برزمانه عاندر . «قزیل باشلر» ک قرمز سرپوشنه مخالف فکری ، آنجاق ، بالاخره حاصل اولمش در . هر حالده شوراسی آشکاردرکه «شبکلاه» [۲] حقنده ویریلن ایضاحاتدن اخیرک سرپوشی قصد ایدلنکی قطعی و محقق در . آنجاق بو بیاض سرپوش «اورخان» زمانده قبول ایدلش اولیوب بدایتدبری موجود ایدی . آرتق بیلنمور ویا هر هانکی برسیدن طولانی سویلنمک ایستتمیوردی . عین فقره دن استخراج ایتدیکمزه کوره ، «اخی» تشکیلاتی داخلمده کی «عثمان» طرفدارلری ، «اورخان» طرفندن ، یا یا قطعاتی ایله تربید ایدلشدرکه ، بو یا یالر ، اخیرک باشلقئرخی محافظه ایتلشدر . نو عما اخیرک اونیفورمه سنی محافظه ایدن عثمانلی اوردوسنک مبادیمی ، ایشه بو صورتله قوره لمش اولدی . بوندن صوکر ایلک مرحله ایسه ، « برنجی سلطان مراد» زمانده یکچریلکک تأسسی در .

بو مسئلهیه کیریشمده دن اول اونیفورمه لک موجودی اولدینی روایت ایدیلن اورخانک برادری «علی» ویا «علاءالدین پاشا» نک معمالی شخصیتی ایله اشتغال ایتک ایسترم . اسکی تاریخ بو ذات حقنده ، مشارالیه ک یانکیز اونیفورمه لک موجودی اولدیغندن ، حکمداره اولان خدماتندن ، و منزوی بر حیات کچیرمک آرزوسندن باشقه هیچ بر شیدن بحث ایتیمورلر . اسکی تاریخلر ، مؤخر عثمانلی مورخلرینک خلافت اوله رق ، مسکوکاتک ضربی اوکا عطف و اسناد ایتیمورلر . هانمهرک [ج ۱ ، ص ۹۹] « قانتا کوزن » دن

[۲] وقتیه « شوکله » تلفظی نک « شبکلاه » یرینه استعمال ایدلنکی کیفیت ، مهمدر ؛ نته کیم بوکونده شرقی تورکستان لهجه سنده عین تلفظ موجود در .

[L II, C. 6, p. 214 et 221] قىسقا بىيان ايتىدىكى « پەلە قانۇن » (مال تېپە) جوارىندەكى محاربه يى ادارە ايدوب ايتىدىكى، و قانتا كوزەنك اوزادە ذكر ايتىدىكى اسمك « پاشا على يرىنە-كە » على پاشا» ديه جك یرده «پاشاعلى» دېنیز - قائم اولدىنى شېھلیدر . ۷۳۲-۱۳۳۳ تارىخىندە بیغنادە وفات ايتىدىكى حقنەدە اسماعیل بلیغ بروسوینك كلدستە ریاض عرفانندەكى افاداتدە شایان اعتماد دكلدر . چونكە بیغا اوزمانلردە هنوز عثمانلیرك النده بولنیوردی . قاتالونیا لیلارك النده ایدی .

مؤخر عثمانلى مورخلىرى بزه اونك حقنەدە بیله بیلدنكرندن فضله معلومات ویريورلر . كذلك «سوزهایم» ك اسلام آنسیقلوپەدیسندەكى مقاله سندنەدە، پك چوق افسانوى معلومات موجوددر . حتى مشارالیهك اورخانك بویوك برادرى اولوب اولدىنى مسئلەسى بیله هنوز تعین ایتەمشدر . صوكرا كى عثمانلى مورخلىرىنك بویوك برادر تلقیسنه سببده، تاج حكمدارىدن فراغت كیفیتى داها اصیلانه برشكله صووقق اولدىنى كې، ديك طرفدن ده پاشا ككەسك «باش آغا» دن مشتق اولدىنى فكرندن ایلری ككشدر . هر نه قدر بو تلقینك تور كیهده عمومى اولمسنه و «دەنى» نك «تورك لسانك غراسرى» نام اثرندەده [۱۱۵۶§] بو عمومى فكرە اشتراك ایتسنه رغماً، بن بونك ياككیش اولدىغنى قبول ایتكەدیم . باش آغا قطعاً بو معنادە مستعمل دكلدر ؛ زیرا یالكنز باشنه «آغا» ككەسى ذاتاً «بویوك برادر» معناسنهدر؛ «پاشا» عنوانى آشاغى یوقارى معاصر اولان «عاشق پاشا» كې درویشلرده استعمال ایدلمكده ایدی . بوندن طولایى قبول ایدە بیلیرم كە پاشا «پادشاه» ككەسندن ككشدر؛ و سلطان كې، عالم معنویده حكمدار معناسنه ككیر . نته كیم اكثریا اشعار صوفیانەده تصادف ایدلدىكى وجهله، درویش، عینى زمانده معناً سلطان ویا پادشاهدر . شمدى بزه بورادە بر سؤال توجه ایدیور . عجیباً علاء الدین اصل برادر اولمبوب، معنوى برادر میدر و بالخاصه مظهر اعتبار اولان و مالك اولدىنى پاشا عنوانى بالآخره عثمانلى خاندانسه میراث براقش اولان بر «أخی» میدر ؟ اوحالده عثمان ، اورخانك و علاءالدینك یول آتاسى اولمق لازم ككیركە ، بو تقدیرده ، علاءالدین عثمانك اوغلى اولهرق كوسترن [مثلاً عاشق پاشا زاده ، مطبوع ، ص ۲۱ ، س ۲] و اونى وراثت مسئلەسندە اوغلى اولارق قید ایتك ایستەین اسكى اثرلك [مثلاً عاشق پاشا زاده ، استانبول، ص ۳۶] معناسى آكلاشیلمامق لازم ككیر . بومسئلە قطعى صورتده حل ایدیلەمەمكدهدر . «كلدستە ریاض عرفان» علاءالدینك بروسەده عثمانك تربەسندە مدفون اولدىغنى سويليوركە، اورخانك برادرى اولدیغنه بدلیل تشكیل ایتكەدەر . حالوكە عاشق

پاشا «استانبول طبعی» ص ۳۷، س ۴» [۱] مشار الیهک بروسه ده انشا ایتدیرمش اولدیغی. جامع یاننده اقامت ایتیش اولدیغی یازیور.

شهاب الدیندن [Notices et Extraits ج ۱۳، ص ۳۶۷] و ابن بطوطه دن [ج ۲، ص ۳۲۴] اقتباس ایدیلن ایدی فقره پک زیاده شایان دقتدر. برنجیسنده «مملکة نیک» دن. بحث ایدیلورکه «نیک» «از نیک» اوله بیلیر: «علی پاشا تسمیه ایدیلن حکمدار صاروخانک. برادر و قومشوسی ایدی. . . حکمدار تحت اداره سنده سکیز شهرله تقریباً اوتوز استحکامه مالکدی: اوردوسی سکیز بیک سواری و اکثریمی مزراق ایله حرب ایدن برکومه پیاده دن مرکب دی. «از نیک عثمانلیلر طرفدن قتلچدن اول شهر یونانلیلره عاڈدی، صاروخانلیله عاڈدکدی؛ و محاصره دن صوکر ایله بر صاروخانلیک اوراده ساکن اولماسی ده غیر ممکن دی. بو علی پاشا، اولسه اولسه، یالکیز بزم علی پاشا من اوله بیلیر؛ و «صاروخان» یرینه «اورخان» اوقومق لازمدر. بوراده علی پاشا اوز برادر تلقی ایدلمش در. فقط عثمانلی مورخلرینک خبر ویردکری عزت سکونت پروراننک اصلی اولمه مق لازم کلیر. بوندن باشقه، علاء الدین پاشا، عاشق پاشایه نظراً، یوقاریده ده سویلنلیدیکی کی، بروسه ده یشامشدی.

«ابن بطوطه» [ص ۳۲۳] اورخانک زوجه سی بیلونک. که نیلوفر اوقونمیدر. ایزنقده حاکمیت ایتدیکنی و کندیسنک الفقیه الامام الحجاج المجاور علاء الدین زردنده سلطان اوکته نازل اولدیغی، و مشار الیهک اونی مذکور خاتونک زردینه سوق ایتدیکنی [ص ۳۲۴] حکایه ایدیور. علاء الدین اسمنک پک کثیر اولماسی حسدیه ابن بطوطه نک ذکر ایتدیکی ذاتک باشقه بریسی اولماسی محتملدر. فقط عین ذات اولماسی امکانی ده قطعاً رد ایدلمک لازم کلیر؛ و هیچ اولمازسه، بوتون بو افاده لرنک یکدیگری ایله اولان علاقه لری شایان دقت و اهمیت اولوب، بر درجه یه قدر بو نظری مزج و ترکیب ایله بر جوق معمارلرک حلنه طوغری یاقلاشمق ممکن اوله بیلیر. هر حالده، بن، منبع لرمک بو کونکی وضعیتنه نظراً، بویه بر تجربه یه کیریشمه جکم، هر نه اولورسه اولسون علی پاشانک اوز برادر می یوقسه معنوی برادر و یاخی جماعتنک رئیس اولوب اولمادینی حقنده بالاده کی سؤالی حقی بولیورم.

بز تکرار عثمانلی اردوسنک انکشاف متعاقبی تدقیقه دوام ایدم. ایلک مرحله

[۱] علاء الدین دخی. . . بروسه قابلو جه سه کیره جک برده بر مسجد یابدی یاننده ساکن اولدی.

يېڭىچىرىلىككە « برنجى مراد » زمانىدە تاسىيىدۇر. بوخسوصدە اسكى تارىخلارنىڭ روایتلىرىدە باقمەل. عاشق پاشا زادە استانبول طبعى، ۵۴ س ۱۰، اوپصالا مەتنە نەزەر: « بر كون قرە رستم درلردى بر دانشمند كلدى قرمان ولايتندن جندىرلو خلیل اول زمانده [۱] قاضى عسكردى اكا كلدى ايدر افندی بونجه مالی ضایع ادرسند در قاضى ايدر اول نجه مالدر رستم ايدر اشبو اسرلرکم بوغازلر لرلر تکرى بویرغنده بونلرک بشده برى خانکدر يه نيچون المنزدر قاضى عسکر خانە عرض ایلدى خان ايدر تکرى بویروغى نى اُدک در قرە رستمى اقودلر ايتدلر مولانا تکرى بویروغى نيسه ات ددلر و کندی کلیولیده اوتردى هر اسیردن يکرمى بیش آقچه الدى و بو احداث اکى دانشمندک تدبيريدر برى جندىرلو خلیل و برى قرەمانلو قرە رستمدر و هم غازى اورزە داخى اصمردلر اقنکدن چقن اسيرک بشده برين ال ددلر انک کم اسيرى بیش اولما هر [۲] اسیرندن يکرم بشر آقچه سين آل ددلر و بو ترتيب اورزە اورزە داخى بر قاضى تعين اتدی و خیلی اوغلنلر جمع اولندی خانه کتردلر خلیل ايدر بونلری ترکە ورلوم ترکە اوکرنسونلر بونلری دخی جری ایدەلوم ددی و هم انک کبی اولندی یوماً فیوماً زیاده اولندی تمام که مسلمان اولدیلر ترک بونلری نجه یللر قوللندلر اندن قابویه کتردلر اق برک کیدردلر ادین يکيچرى قودیلر يکيچرى بونک زماننده واقع اولدی . »

نشر ایتدیکم تاریخ ایلە « نشرى » ده همان عین مآله اولان بو افاده، بر جوق نقطه لردە مؤخر عثمانی مورخلرینک اوروپا تارىخلرینده انتقال ایتیش اولان افاده لردن آیریلیر . اساس فرقلری قید ایدیورم :

۱ - يکيچرىلىك اورخان زماننده دکل مراد زماننده تاسیس ایتیشدر ؛ ۲ - حاجى بکتاش تاسسده عامل اولامشدر ؛ ۳ - چو جوق ده و شیرمه اصولی يکيچرىلىك تاسسى ایچین ایلک زمانلردە تطبیق ایدلمە مشدر .

بو نقطه لری برر برر تدقیق ایدەل : صوکر اکی تارىخلارک ایضاحاتە نەزەر، یا یالارک تاسسى يکيچرىلىك تشکلى ایلە قارشیدیریش، و « اورخان » يکيچرىلىكک مؤسسى اولارق کوسترلشدر . بوندن صوکر، وقایعک جریانی حقندە وضوح حاصل ایتک ممکن اولامامشدر . « مراد » آوروبادەکی واسع تشبثات حربیه سی ایچین آناتولى ساحە سنده تماماً لایمە جنى بر بویوک اوردویه احتیاجی اولدینی زمان، بر جوق محاربه لر نتیجە سنده محو اولمش اولان یا یالری بو

[۱] اوپصالا یازمەسى : اول زمانده برینه : کم

[۲] اوپصالا : و هر

بىكى. اوردو تشكىلاتى سايه سىندە توسيع ايتىدىكىنىڭ اسكى معلومات اولارق بىليورزكه، بزجه شايدان قبولدر. الك صوك زمانلره قدر يكيچرى اوجاغنده متعدد يايا اوطهسى بولونماسى بو ايضاحات ايله علاقه دار اولدىنى كى، يوقارىده اقتباساقل ايدىلن پارچه نك صوك ككهلر نندن ده وضوح ايله اكلاشيدىنى وجهله، اخىرك اسكى سرپوشلر نىڭ محافظه سى ده بونكه علاقه داردر. حاجى بكتاشك وطريقتك يكيچرىلكه علاقه سى حقنده كى ايكنجى نقطه ايجىن ژورژ ياقوبك «بكتاشيه» حقنده كى اترينه [باويه را فن آفاده مىسى، مونيخ ۱۹۰۹؛ تور كيشه بىليوتك، ج ۹، ص ۳] مراجعت ايديله بىلير. بو ائردە، يكيچرى اوجاغنىڭ تأسس زمانى ايله حاجى بكتاشك مناسباتنه احتمال وىرله مكده در. ياقوبك ايضاحاتى، اترينىڭ نشر ندىن اول بالطبع پيش استفاده سىندە بولونمايان اسكى تواريخ آل عثمانك افاداتيله، پارلاق بر صورتدە تآيدىتمكده در. يالكىز، يكيچرى اوجاغنىڭ صورت ظهورى حقنده كى بر درجه يه قدر محتاج تعديل اولان تلقيسى مستتادر. عاشق پاشا [استانبول طبعى، ص ۲۰۴، س ۱۱ و ۲۰۶، س ۵] حاجى بكتاشك عثمانلير ايله هيچ بر مناسبتى اولمادىغى سويليور: «بو حاجى بكتاش آل عثمان نسلندن هيچ كيمسه ايله مصاحبت ايتدى»؛ [ص ۲۰۵، س ۱۳ و متعاقب] ده ايسه يكيچرىلر ك سرپوشنىڭ بكتاشى سرپوشى اولدىنى حقنده كى ادعانك يالان اولدىغى بيان ايدىيور. فقط داها آشاغىده، «اورخان» زمانده يكيچرىلردن بحث ايتمك صورتيله، يكيچرى اوجاغنىڭ تأسسى حقنده اولجه سويله دكاريله تضاده دوشويور. بوسهو شوندىن ايلرى كمشدركه، «عاشق پاشا زاده» ايلك پارچه ده منبعندن عينا اقتباس ايدىوردى. ايكنجى فقره ده ايسه، اوزمانكى ذهنيتك غير مشعور بر صورتدە تحت تأثيرنده قالمشدر. بوتلقينك اوزمانلر نه قدر قوتله يرلشمش اولدىنى، نشر ايتدىكم تواريخ آل عثمانه [ص ۱۴، س ۲۰] حاجى بكتاشك داخل اولماسى ايله اكلاشيليور. بو طريقتك هجرى طقوزنجى عصرده محقق اولارق موجوديتنى بزه. «كوپرىلى زاده» تامين ايدىيور [ايلك متصوفلر، ص ۱۲۶]. بو طريقتك تأسس نه دار شىمدى يه قدر شايدان اعتماد معلومات مع التأسف موجود دكلدر. هر حالده عاشق پاشا زاده دن وضوح ايله آكلايورزكه، و قتيله بكتاشيلغىڭ يكيچرىلكه علاقه سى افسانه سى برچوق محافله قبول ايدىلش، وبالاخره عمومك مال مشتركى اولمش در. بونى، نشر ايتدىكم تاريخ ده قطعى اوله رق قبول ايتمكده در. برچوق غير مسلم وقوتلى شيعى عنصرلريله عثمانى سرائىنىڭ سنى محيطنه توافق ايتمىن بو زمره، اوزمانلر، هر شئيه رغماً اجراى تأثير ايدرك برچوق طرفدارلر قازانمى صورتيله، عادتا رسماً تصديق ايدىلشدر. صوفيلكه علاقه دار عد ايدىلن «ايكنجى

بازید» زمانی - که بوعلاقه آزاها کندیمی ایچین مشوم اوله جقدی - بونک ایچین پک مناسبدی . پک محتمل اوله رق قبول ایده بیلیرز که ، عثمانلی تدبیر سیاسی اثری اولار ق . تهلکه لی عنصر لری دائما ال آلتنده طوتمق و زهرلی دیشلر نی قیرمق ایچون ، بکتاشلیق ایله پک یقیندن وصیقجه ارتباط پیدا ایدلش در . بو او یله برسیاستدر که ، اکثریاء ، ماهر حکومتلر طرفندن ، صوک زمانلره کلنجه یه قدر کیزلی تشکیلاتلر علیه نه استعمال اولنمشدر . قبول ایده بیلیرز که حکومت ۹ نجی عصرک بدایتدنبری اورتهدن چکیلن «اخیر» و آرالرنده کی کیتدکجه اهمیت کسب ایدن هر نوع اهل سنت و سنی اولیان عناصر ایله اکلاشمق مجبوریتنده قالمشدر . بالاخره «حاجی بکتاش» واسطه سیله بوعنصر لرك عثمانلی خاندانه قزاندر یلمه سی و بر درجه یه قدر ضرر سز برحاله افراع ایدیله سی ، فوق العاده استعداد سیاسی به دلالت ایدر .

شمدی اوچنجی نقطه قالیور : دهوشیرمه . اگ اسکی منبعلر بونک حقنده هیچ بر معلومات ویرمیور لر . بوتشکیلاتک «برنجی مراد» دورنده اولماسنده هیچ بر معنی یوق در . چونکه اوزمان ، اجرا ایدیلن برچوق سفر لر طولایندسیله اسرا مبدولا موجوددی . دهوشیرمه تشکیلاتدن بحث ایدن مؤخر عثمانلی مورخلری - که کیونس ده اونلره التحاق ایتمشدر [ص ۱۱۹] - بوتشکیلاتک «برنجی مراد» دورنده وقوع بولدیغی سویلیور لر . المزده بو خصوصده فوق العاده شایان اعتماد بر شاهد واردر . بو ذات Bartholomeus de Jeno ۱۴۳۳ تاریخنده یازیور : « بو تشکیلات die de cima puerorum nuper quod prius nunquam fuerat آنجق ایکنجی مراد زماننده وجوده کلشدر ، [باقیکنز : مورتمان ، اسلام آنسیقلوپه دیسی ، دهوشیرمه حقنده کی مقاله] . فی الحقیقه بویوک فتوحاتک اولمادیغی و بلکه تورکیه نك اسکی طوپراقلرینک قورتاریلمه سی موضوع بحث اولدیغی بودورده ، لزومی اولان اوردو احتیاطنی تدارک ایتنه نك معناسی پک اعلا آکلاشیلیور . بونی قبول ایتمه که ، کیونسک دهوشیرمه حقنده کی استنتاجاتی کندیلکندن ساقط اولیور . بوندن آکلاشیلیور که دهوشیرمه اصولی ایله یکیکجری اوجاغنک تأسیسی ، شیمدی به قدر آوروپا مورخلرینک قبول ایتدک لری کی «برنجی مراد» ک شیطانی بر اثر ایجاد ی اولیوب ، بلکه ، اوزون و مسلسل بر تکامل نتیجه سیدر که ، موجود قوتلری بر آرایه طوپرلا یه رق مقصدلرینه خادم بر شکلده اونلردن اعظمی صورتده استفاده ایتک خصوصندم . اسکی عثمانلی پادشاهلرینک دهاسنی کوسترر . عثمانلی دوتتی داها بدایتلرنده مختلط بر عرق اولار ق کوسترمک خصوصنده کی کیونسک میاعبسی ، آنجاق ، مؤخر احوالک ایجاباتی نتیجه سیدر .

عثمان واورخان زمانلارنده دولتك عمود فقريسى، منحصر آ مسلمان - تورك عنصرى تشكىل ايتىش در . برنجى مراد زماننده اسلاملاشهرق يكيچرى اوجاغنى تشكىل ايدن نسيه قىلالمقدار يابانچى عنصر ايسه، اويله شايان اهميت بركىت تشكىل ايدمهز . بوتورك عنصرى يالكىز عثمانك درت يوز عائله دن مركب قىيله سندن عبارت دكلدر . بالعكس آناطوليديه اوزون مدتدنبرى يرلشمش وتابع اولدقلى اخى تشكىلاتى سايه سنده نظام وانتظامه آليشمش اولان توركلردن مركبدر . بو عنصرده، قوه حياتيه يه مالك هر برزمه كى، برفكر اوغرنده فداى نفس ايتىك غىرتى انكشاف ايتىشدى . بو عنصرك ، مدنيتدن محروم كوچه بر ملت اولدنى سويله نيله مز . بالعكس، ايلك سلطانلرك فكرلرغى ساحه تطبيقه وضع ايجون قواى معاونه يي وجوده كتيبرمكه كافى مالزمه يي اعطايه تماميله صالح بر عنصر ايدى .

دولتك عمود فقريسى تشكىل ايدن بو مسلمان - تورك عنصر ياننده، بويوك مقدارده روم مهتديلرينك ده بولوندى شيه سزدر . يالكىز، بونلرك دولتشكىلاتى اوزرنده - هيچ دكلسه ايلك زمانلارنده - اجراى تاثير ايتدكلرغى رد ايدىيورم . كويلى وايشجى اولمادقلى زمانلارده، آقنجىلىق ايجون لازم اولان مالزمه يي ابتدا بونلر تشكىل ايتىشلردر . بو آقن ترتيباتى، بويوك تهلكه سى ايله برابر سرگذشتجولره بويوك غنىمترلر وعد ايتديكندن، بالخاصه، غيب ايدمكه هيچ بر شىلى بولونمايان عناصر ايجون، پك مساعد وموافق ايدى . شايان دقتدركه عثمانك حرب آرقاداشلارندن «مهتدى كوسه ميخال» بو آقنجىلرك رئيسى ايدى . بو موقع عائله سنه ارثاده انتقال ايتىشدر . بو آداملرك طوب آغزىنه سورولمىسى، پادشاهلرك مزاجنه بالخاصه موافق دوشوبوردى . بونلرك اك اساسلى خدمتى ايسه، چاپوچلىق مقصديله ياپيلان آقنلارله عثمانلى اسمى تحتنده آوروپايه دهشت صالمقده ايدى .

عثمانلى دولتىك بدايت تشكىلى حقنده تام برفكر آلده ايتىك ايسترسيه كى، كرك بوتشكىلاتى و كرك سپاهى وزعايت تشكىلاتلرغى ، يكيچرلر حقنده ياپديغ بوتديقم كى تاريخى نقطه نظردن تدقيق ايتىك ايجاب ايدر . نتيجه ده آلده ايديله جك فكر ، مؤخر دور تاريخلرينك تصوير ايتدىكى شكلدن تماميله فرقى بولونه جقدر . خاتمه اولارق، قارىك دوداقلارنده ارتسام ايدى : « بو قوتلر بو درجه بويوك موفقيتلر قازانه بيلمك ايجون كافى مقدارده يي ايدىلر ؟ » سيؤالنده قىصهجه جواب ويره بيليرم ؟ چونكه اطرافلى تفصيلات ويره بيلمك ايجون بو دورك بوتون تاريخى تدقيق ايتىك ايجاب ايدر . بناء عليه ، كيونسىك اثرى

[آلمان شرقى مجموعه سىاميات و تفرعاته متعلق اولان قىسمىنىڭ ايكنىنى جلدلىك ئىككى نۇسخىسىدا نەشر و كۆپىيىش زامانىدا ئامىد جاللىك تۈرلەردىن تەرجىمە ئىشلىتىش.]